

Elefanter och människor på Afrikas kontinent

En studie om konflikten mellan arterna

Elephants and humans at the African continent

A study of human – elephant conflict

Ethel Svennersten

Institutionen för stad och land
Självständigt arbete • 15 hp
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Uppsala 2015

Elefanter och människor på Afrikas kontinent

En studie om konflikten mellan arterna

Elephants and humans at the African continent

A study of human – elephant conflict

Ethel Svennersten

Handledare: Thomas Håkansson, Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för stad och land,
avdelningen för landsbygdutveckling

Examinator: Yvonne Gunnarsdotter, Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för stad och land,
avdelningen för landsbygdutveckling

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdutveckling

Kurskod: EX0523

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2015

Omslagsbild: Skylt på Thuma Forest Reserv, Ethel Svennersten

Övriga kartor och/eller bilder: Ethel Svennersten

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Naturreservat, Elefanter, Malawi

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Uppsatsen handlar om konflikten mellan människor och elefanter vilket är ett problem på alla de ställen i världen där människor och elefanter lever sida vid sida. Uppsatsen tar sin utgångspunkt från skogsreservatet Thuma Forest Reserv i Malawi där konflikten är ett faktum. Ett fältarbete utfördes under en tre veckors period i reservatet och dess närområde i syfte att studera förvaltarna av reservatet det vill säga Wildlife Action Group (WAG) och deras arbete med konflikthanteringen. Metoderna som användes i fältarbetet var deltagande observation och intervjuer. Uppsatsen är även baserad på litteratur studier vilket innebär att ämnet är beskrivet på en mer generell nivå. Konflikten mellan människor och elefanter uppstår när en interaktion mellan arterna sker med resultat att människors sociala, ekonomiska och kulturella liv påverkas negativt, eller att elefanter bevarande och livsmiljö hotas.

Människans lust efter elfenben har gjort att elefanter genom historiens gång varit hårt utsatt för jakt och där med blivit klassade som utrotningshotade på vissa ställen. Människan har skapat reservat och nationalparker där elefanter och andra djur kan få en frizon. Men gränsen mellan vildmark och kultiverat land är ett begrepp som inte existerar för vilda djur. Detta innebär att det i gränsområdena är vanligt att elefanter orsakar stor förödelse i människans landområden. Grödor äts upp och trampas ner, hus förstörs och i värsta fall kan även människor bli dödade. Denna situation är just vad byarna kring Thuma F.R. befinner sig i. WAG arbetar med att lindra konflikten genom att bland annat bygga stängsel kring reservatet, lära bybor att odla chili som hindrar elefanter från att äta deras grödor och lär även byborna att ta hand om bikupor vilket gör att elefanter håller sig undan. Men konflikten är svårlöst, fortfarande är Thumas elefanter utsatta för tjuvskytte och elefanterna förorsakar problem i byarna. Hur framtiden ser ut är svår att veta men om WAG lyckas bra med sitt arbete kommer elefantpopulationen i reservatet att öka och kanske till den max nivå av vad reservatet kan bära och då kommer organisationen stå inför nya utmaningar. I andra delar av Afrika där ett gott förvaltande har pågått under en längre tid finns det en problematik med för många elefanter. Vilket inte är en lätt gåta att lösa. Förflyttning, utgallring och preventivmedel är exempel på olika sätt att hålla populationen i schack. Men alla metoder har sina för och nackdelar.

Elefanter och människor på Afrikas kontinent - kandidatarbete i
Landsbygdutveckling
Ethel Svennersten

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	7
1.1 Syfte och frågeställning	7
2 Naturreseptatet Thuma	8
3 Metod.....	10
3.1 Materialinsamling.....	10
3.1.1 Fältarbete.....	10
3.1.2 Litteraturstudie	12
3.2 Begrepspresentation	12
4 Analys	15
4.1 Historisk bakgrund	15
4.1.1 Markerövning.....	15
4.1.2 Hotet mot elefantpopulationen	16
4.1.3 Från elefanten till människans kontinent.....	17
4.1.4 Elefanten i ekosystemet	17
4.1.5 Människans förhållande till elefanten genom tiderna	17
4.1.6 Förbud mot handel av elfenben	18
4.1.7 Naturreseptatens historia	19
4.2 Konflikten i Thuma Forest Reserv	20
4.2.1 Elefantens jakt på människans grödor.....	21
4.2.2 Överdrift av problemet.....	21
4.2.3 Ersättning förlorad skörd.....	22
4.2.4 Hotet mot Thumas elefanter.....	22
4.2.5 Hur löses konflikten.....	23
4.2.5.1 Stängsel.....	23
4.2.5.2 Metoder för att skydda sig mot elefanter.....	24
4.2.6 Thuma Forest Reserv ett exempel på gott förvaltande.....	24
4.2.7 Ekonomi	25
4.2.8 När elefanterna är för många	25
5 Diskussion	27
6 Källor	29

Elefanter och människor på Afrikas kontinent - kandidatarbete i
Landsbygdutveckling
Ethel Svennersten

1. Inledning

Visst är naturprogrammen som visas på tv fascinerande. Många av oss fastnar lätt framför TV-program som visar naturens dramaturgi. Livet på savannen är nog de flesta bekanta med. Betesdjuren som finns i tusentals, bufflar, gnuer, antiloper med flera, alla dessa djur delar sina markområden med sina värsta fiender rovdjuren såsom jaguarer, leoparder och lejon. Vi har lärt oss om det hårda tuffa klimatet dessa djur lever i. Starkast överlever. Vi har sett flodhästar som ligger i vattnet, de fnyser och vaktar sina revir, noshörningar som dundrar fram och elefanter som gör sina milslånga vandringar med sina familjegrupper. Det vi däremot inte har fått se är människorna som lever och vistas sida vid sida om det vilda. Det är lätt att tro att det som visas på tv:n är en värld orörd av människan. Men det är inte verkligheten.

Denna uppsats kommer att behandla ämnet konflikten mellan elefant och människa. Självfallet finns det också konflikter mellan människor och andra djur. Men eftersom den här uppsatsen tar utgångspunkt i Thuma Forest Reserv (Thuma F.R.) i Malawi, ett reservat känt framförallt för sina elefanter kommer det att vara just elefanter uppsatsen har sitt fokus på.

Under våren 2011 reste jag till den afrikanska kontinenten för att under en treveckors period leva i den Malawiska vildmarken. Syftet var att följa organisationen Wildlife Action Group (WAG) med deras arbete för bevarande av Thuma F.R.

Elefantpopulationen i området har blivit hårt åtgången av tjuvskyttnar som framförallt är på jakt efter elfenben, vilket är en mycket vanlig syn runtom i Afrika. Om elefanterna inte skyddas finns det en stor risk att de blir utrotade. Men för människorna som lever i byarna kring reservatet är konsekvenserna av naturreservatet ett faktum. Det djur som vi beundrar från vår tv-soffa kan för människorna som lever vid reservatet innebära liv eller död.

1.1 Syfte och frågeställning

Frågeställningen lyder på följande vis:

Hur ser konflikten mellan människor och elefanter ut i Afrika? – ett exempel från Thuma Forest Reserv, i Malawi.

Syftet är att få en djupare förståelse för konflikten. I uppsatsen beskrivs den konflikt som idag finns mellan elefanter och människor. Jag kommer även att redogöra för konfliktens historiska bakgrund samt göra en inblick i framtiden för att se vilka utmaningar människan står inför.

2. Naturreservatet Thuma

På den afrikanska kontinenten under ekvatorn i inlandets östra del finns landet Malawi. Landet är litet jämfört med dess grannländer Moçambique, Zambia och Tanzania. Stor del av Malawis yta utgörs av den klarblåa Malawisjön som är känd för sin färgglada artrikedom av ciklider. Thuma F.R. är beläget mellan Malawisjön och huvudstaden Lilongwe, som ligger mitt i landet.

Thuma F.R. är ett av Malawis 71 skogsreservat och är ungefär lika stort som Liechtenstein det vill säga en yta på 197 kvadratkilometer. Den stort varierande altituden som är mellan 500 – 1 600 meter över havet ger reservatet möjlighet till en hög diversitet av växter. En omväxlande miljö av bambuskog, grässlätter, träsk, stora baobabträd och ansemlig mängd av acaciaskog utgör Thumas vegetation. Med de många floder och bäckar som porlar genom skogen är Thuma en viktig resurs för tillgången på färskt vatten. De kringliggande samhällena har sin dagliga vattenförsörjning från reservatet. Detta är även anledningen till varför platsen en gång i tiden blev ett skyddat område. Marken ansågs dessutom inte vara lämplig att bedriva jordbruk på eftersom området utgörs av en mycket svår terräng med branta sluttningar. Thuma F.R. är idag hem för de ca 200 elefanter som lever och vistas där tillsammans med en stor mängd andra djur såsom leoparder, bufflar, hyenor, kudus, vartsvin, klipptassar och ett stort antal av diverse fåglar, reptiler och insekter.

Thuma F.R. är beläget till en tredjedel i Lilongwe Distrikt och resterande i Salima Distrikt (Scout handbook, 2008). Mvululu, Ndola, Njati, Chimutu, Chagunda, Chemde och Mphizi är namn på byar som alla gränsar till Thuma F.R. Intervjupersonerna berättade att de allra flesta som bor i byarna försörjer sig på småjordbruk som oftast inte ger någon stor inkomst. Hela 80% av befolkningen i Malawi försörjer sig på det viset (Tsutomu Takane, 2006).

Mitt i naturreservatet finns ett basläger som WAG:s arbete utgår från. Att ta sig dit är inte enkelt. Det krävs en jeep för att klara av den svåra terrängen. Det är en gropig väg som bilen måste köra på, och för att komma fram till lägret är den tvungen att ta sig över flera vattendrag. Lägret består av boende för de elva parkvaktare som arbetar där, men även för den fältansvariga samt för volontärer och besökande. På området finns det dessutom ett kontor, matförråd, kök och umgängesplatser. Allt är byggt i naturligt material såsom lera och trä för att det lätt ska kunna brytas ner av naturen om lägret i framtiden inte används längre. Levnadsstandarden är mycket enkel för de människor som vistas där. Tillgången på elektricitet är begränsad till dagtid då energin kommer från en solpanel. På kvällarna är månen och fotogenlampor de enda ljuskällorna. Maten lagas över öppen eld,

av ved från döda träd i skogen. Det finns inte rinnande vatten utan det pumpas upp från en brunn i närheten av lägret.

Från lägrets utsiktsplats går det att se reservatets slut som är nära en mil från lägret, där skiftar naturen från skog till odlad mark. Låter man blicken glida vidare mot horisonten går det att skymta solens blänk på Malawisjöns vattenyta.

3 Metod

Jag kommer under denna rubrik beskriva hur jag har gått tillväga i arbetet med uppsatsen, vilket material jag använt och vilka begrepp som har nyttjats till analysen.

3.1 Materialinsamling

3.1.1 Fältarbete

När ett fältarbete görs kan man använda sig av olika metoder. De som använts i denna uppsats är framförallt deltagandeobservation och intervjuer (Kaijser Öhlander, 1999). I mina deltagandeobservationer har jag under en tre veckors period arbetat som volontär åt organisationen WAG. Jag har i synnerhet följt parkvakterna i deras dagliga arbete. Parkvakternas huvuduppgift är att göra patrulleringar i Thuma F.R. De bevakar tillståndet i reservatet, ser de några djur dokumenteras det, både var och hur många de är. Parkvakterna har även till uppgift att ta fast banditer som rör sig i skogen. Det kan vara allt från fattiga bybor som är där för att hämta ved till tjuvjägare som är på jakt efter elfenben. Jag deltog även i de sysslor som sköttes i baslägret såsom olika byggnadsprojekt, slå gräs och matlagning. Varje dag förde jag dagbok av de observationer jag gjort, även betydelsefulla samtal skrevs ner.

Inom fältarbete är tekniken intervju en viktig del vilket jag har använt mig utav i stor utsträckning under min vistelse i Malawi. Studien genomfördes i samarbete med min klasskamrat Alma Löfstrand. Gemensamt formulerade vi frågor och utförde intervjuer. Vi gjorde framförallt strukturerade intervjuer där vi förberett frågor som kronologiskt följdes. Beroende på vem det var vi intervjuade kunde vi sträva lite mer åt det ostrukturerade hållet om spontana följdfrågor dök upp eller intervjupersonen fritt berättade om olika upplevelser(Kaijser Öhlander, 1999).

De personer som vi intervjuade inom organisationen var den fältansvariga, en medlem från styrelsen och fem parkvaktare som valde att delta anonymt. Vi utförde även intervjuer med representanter från lokalbefolkningen. Vi valde att göra intervju med ordförande för organisationen CBO (Comunity Based Organisation). Deras huvudsyfte är att lokalt arbeta med hälsoprojekt såsom spridning av HIV, äldrevård, föräldralösa barn och psykiskt sjuka. De bedriver även projekt med att utveckla jordbruket, där de bland annat arbetar med att skydda grödorna från elefantangrepp.

Bild 1 Intervju med ordförande i CBO

Vi intervjuade även två kvinnor som arbetar på en radiostation. En gång i veckan sänder de programmet Birth Right vilket i huvudsak handlar om mänskliga rättigheter. I programmet har de tagit upp problematiken med Thuma F.R. Radiostationen tillkallar även hjälp från parkvaktare när elefanter har tagit sig ut ur reservatet. Vi intervjuade likaså fem hövdingar från de kringliggande byarna.

Bild 2 Intervju med radiostationen Radio listeners och hövdingarna

Vi besökte också Kabvunguti primary school, där vi fick tillfället att besöka skolans egen Wildlife Club där barnen berättade för oss om deras kunskaper och erfarenheter av vildmarken. Vi fick även göra en intervju med rektorn på skolan.

Bild 3 Barnen i Wildlife Club

Det insamlade materialet sparade vi både i form av anteckningar och inspelat material på diktafon. Sorgligt nog har mycket av materialet gått förlorat då vi under en bussresa blev bestulna på vårt bagage. Detta resulterade i att innehållet i uppsatsen anpassats till att det inte gått att till fullo använda sig av det material som ursprungligen samlades in. Men med de få anteckningar som finns kvar och med minnets hjälp har jag ändå valt att ha informationen från fältarbetet som utgångspunkt i uppsatsen. Jag ber därför läsaren att ha överseende med att källhänvisningen gällande intervjuerna kan vara bristfällig.

3.1.2 Litteraturstudie

Uppsatsen är till stor del en litteraturstudie, dels på grund av det förlorade materialet men även för att ämnet jag beskriver är mycket vanligt i stora delar av Afrika och därför finns det mycket litteratur i ämnet.

3.2 Begreppspresentation

Uppsatsens syfte är, som nämnts ovan, att beskriva konflikten mellan människor och elefanter. För att förstå innebörden i en sådan konflikt har jag tagit hjälp av engelskans begrepp *human-wildlife conflict*. Författaren Johansson (2008) beskriver begreppet *human-wildlife conflict* i sin bok enligt John Knights sammanfattande åtta punkter;

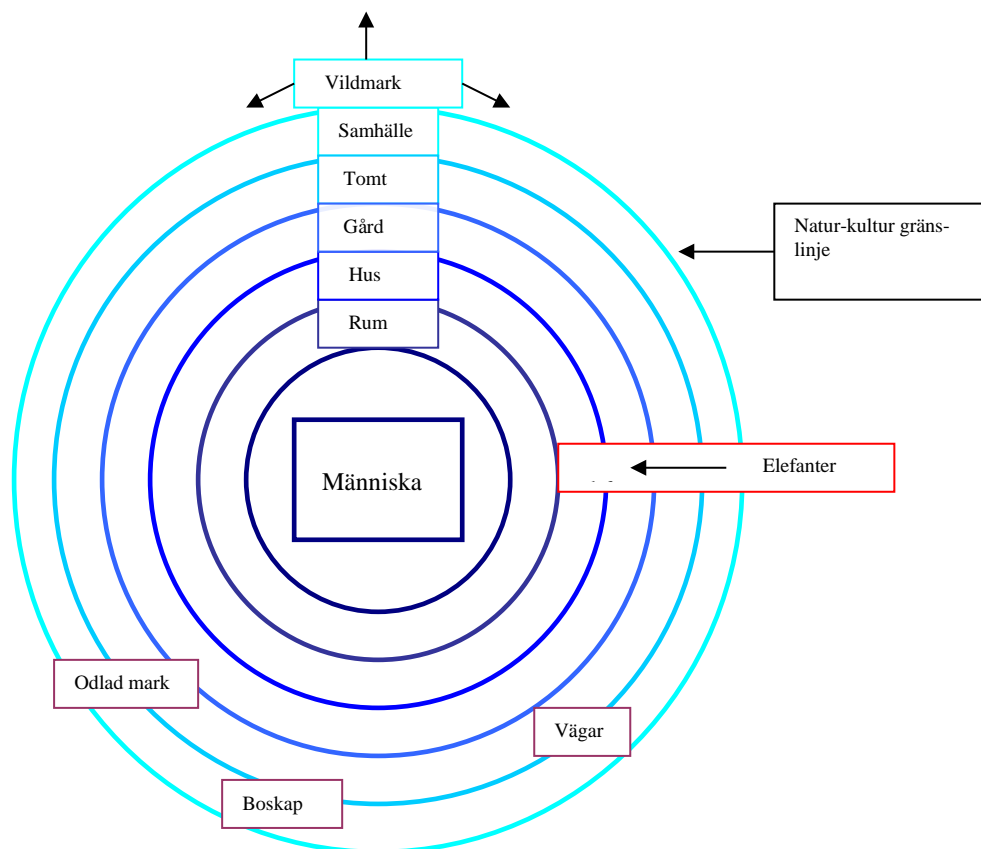
- attacks on people
- attacks on livestock
- crop-raiding
- forestry damage
- competition for wild forage with humans, livestock or with game animals
- competition for prey with hunters
- house and other buildings infestation
- threats to other natural species and biodiversity

I boken *Elephant and Ethics* ges en mer specificerad beskrivning av begreppet human-elephant conflict, som definieras på följande sätt;

Human Elephant conflict is any human – elephant interaction that result in negative effects on human social, economic, and cultural life, on elephants conservation or on the environment. (Duffy Et al. 2008: 383)

Exempel på hur konflikter kan se ut är när elefanter förstör odlade grödor men även hus, staket och andra byggnader eller till och med dödar människor. För elefanterna blir människan ett problem när hon breder ut sig allt mer och exploaterar mark där elefanterna lever. Deras naturliga miljö komprimeras och deras vandringsleder, som kan sträcka sig åtskilliga mil, förstörs eller att de utsätts för jakt.

Bilden nedan gestaltar Johanssons (2008:53) beskrivning av riskzoner för konflikter mellan människor och vilt, i detta fall handlar det om elefanter. När en elefant överstiger den i bilden yttersta turkosblåa gränsen finns det risk att konflikt uppstår, och ju närmre det mörkblåa området djuret infinner sig desto farligare kan situationen bli, eftersom konflikten där infinner sig på individnivå.

Figur 1. Beskrivning av riskzoner för konflikter mellan människor och vilt (Johansson, 2008).

Det andra begrepp jag kommer använda mig av är engelskans *community based wildlife conservation*. Detta begrepp använder jag för att det är en del av WAG:s strategi för att lösa konflikten mellan elefanter och människor. Definitionen av *community based conservation* eller *community conservation* är följande;

Those principles and practices that argue that conservation goals should be pursued by strategies that emphasize the role of local residents in decision-making about natural resources (Humble 2001: 9-10 från Johansson 2008: 103).

I avsnittet *Hur löses konflikten?* under rubriken *metoder för att skydda sig mot elefanter* ges en djupare beskrivning av begreppets betydelse och uppkomst och där jag även kommer att applicera det på WAGs arbete.

4 Analys

4.1 Historisk bakgrund

För att förstå hur den situation som idag uppstått i Thuma F.R. börjar vi med att göra en generell tillbakablick i historien.

4.1.1 Markerövning

Människans och elefantens historia är lång. För båda arterna är den afrikanska kontinenten deras vagg. Där har evolutionen skapat flera arter av elefantdjur och primater. Dessa har under miljontals år levt sida vid sida och inte bara i Afrika. Arter av elefanter och människor har även erövrat de andra kontinenterna i världen. Under forntiden levde exempelvis mammutar och neandertalare tillsammans i Eurasien. Dessa är likt många andra arter av släktingar till människor och elefanter idag utdöda. Bevis för människans förbindelse med elefantdjur sen urminnes tider går att hitta i olika grottmålningar som avbildar både elefanter och mammutar.

Där människan har haft sin framfart har även jakt på storvilt förekommit. Människan har orsakat flera arters utrotning. Men hur stor inverkan hon har haft på mammutens försvinnande är oklart. Att jakt på djuren förekom är säkert men till vilken grad är forskarna inte klara över. Klimatförändringar och sjukdomar är också troliga orsaker till djurens bortgång (Wylie, 2008). Kvar finns idag tre elefantarter, den asiatiska elefanten (*Elephas maximus*) och de två afrikanska raserna, savannelefant (*Loxodonta africana*) och skogselefanten (*Loxodonta cyclotis*) (Duffy Et al. 2008 17-22).

Till skillnad från de andra kontinenterna är Afrika känt för sitt rika djurliv framförallt när det gäller storvilt. Det har också sin naturliga förklaring. Trots att människan ursprungligen kommer från Afrika så har framgången för henne inte varit lika storartad som på de andra kontinenterna. I exempelvis Eurasien har människan exploaterat enorma markområden och därmed trängt undan andra djurarter (Adams, Mc Shane, 1992). I Afrika har förutsättningarna för människoliv varit annorlunda. Ett tufft klimat och en rik flora av sjukdomar och parasiter har bidragit till en låg befolkningstäthet. När människan levde som jägare och samlare var hon en del av naturen. Under den agrara revolutionen för ca 10 000 år sedan blev det en tydlig gräns mellan människans habitat och det vilda, på så vis uppstod begreppet vildmark. I och med jordbrukets introduktion avskiljde sig människan från vildmarken (Johansson, 2008). I Eurasien fanns förutsättningarna för

att utveckla effektiva produktionssystem med grödor och tamboskap. Det kom att spridas även till Afrika men utvecklingen var långsam. På grund av att kontinenten var glest befolkad spreds de nya teknikerna långsamt från samhälle till samhälle, (Hillbom, Green 2010).

Trots att afrikanerna började använda nya produktionssystem som krävde större markområden kom de inte att konkurrera ut vildmarken. Detta berodde på att människor med boskap hållit sig på bra avstånd från vilda djur, inte på grund av rädslan för rovdjur utan för den lilla insekten tsetseflugan som är bärare av den dödliga sjukdomen sömnsjukan. Viltet, flugan och sjukdomen lever i symbios. Där viltet finns, finns även tsetseflugan. Den är en stor fara för människan och hennes boskap (Kjekshus 1977/1996).

4.1.2 Hotet mot elefantpopulationen

Människan har sedan urminnes tider jagat elefanter. Det har inte bara varit för köttets skull utan människan har även sett ett stort värde i elfenben. Människans lust för elfenben går att spåra långt tillbaka i tiden. Bland annat jagades mammutar i Sibirien för att använda deras elfenben till att bygga tält av. Men när det upptäcktes att kineserna var intresserade av elfenben blev det mer lönsamt att sälja produkten till Kina istället. Föremål tillverkade av elfenben finns bevarade från långt tillbaka i tiden. Exempelvis var romarriket rikt på vackra föremål tillverkade av elfenben. Romarnas åtrå till elfenben bidrog till att det under romerska imperiet bedrevs en intensiv jakt på elefanter. Detta orsakade utrotning av elefanter i hela Nordafrika (Wylie, 2008).

Elfenben har under flera århundraden exporterats från Afrika söder om Sahara till andra delar av världen. En av de tidigaste kommerserna av elfenben skedde via transsahariska handeln som startade kring 100-400 e.Kr. Handeln hade sin storhetstid under 1500-talet och fortgick ända in på 1800-talet och var en viktig handelsväg med Europa. Även Asien hade intresse av elfenben. Den Östafrikanska kusten kom under 900 e.Kr. att bli ett centrum för de arabiska handelsmännen där råvaror från Afrika transporterades över havet till Mellanöstern, Kina och Indien (Green, Hillbom 2010). Men det var i samband med Amerikas, Europas och Kinas efterfrågan av elfenben under 1700- och 1800-talet som jakten var som intensivast.

En jägare med bra utrustning kunde under en dag skjuta upp mot tvåhundra elefanter och under en karriär kunde han ha skjutit flera tusen. De afrikanska elefantpopulationerna minskade drastiskt i antal (Wylie 2008). Under 1970-talet infördes restriktioner på jakten för att få en bättre kontroll över populationerna (Meredith 2001). Men det förhindrade inte den illegala jakten, vilket framförallt Östafrika hade stora problem med. Jägare kunde under en dag skjuta så pass många elefanter att alla elfenben inte fick plats i jeopen utan fick lämnas kvar i bushen (Adams, McShane 1992). Exempelvis i Uganda dödades 95 % av alla elefanter i landet under 1980-talet. I Kenya reducerades antalet elefanter under samma tid från att ha varit 167 000 till enbart 20 000 kvarlevande (Stock 2004). Totalt sett minskade elefanterna i Afrika från att ha varit 1,3 miljoner till ca 600 000 under 70- och 80-talet (Bidwell Et al. 2003).

Att beräkna antalet elefanter är mycket svårt och siffrorna blir därför osäkra. En undersökning gjord av IUCN 2007 visar siffror på en summa av cirka 472 000 elefanter i hela Afrika men även det är siffror som inte ska tas med för stor säkerhet (Wylie 2008: 169).

4.1.3 Från elefantens till människans kontinent

Elefanter är djur som kräver stora landområden för sin överlevnad och de vandrar milstals i sitt sökande på mat och vatten(Duffy Et al. 2008). Som tidigare nämnts har Afrika varit en gles befolkad kontinent där befolkningsökningen gått relativt långsamt. Men under 1900-talet skedde förändringar. Ny teknik inom jordbruket och mediciner mot farliga sjukdomar gav nya förutsättningar(Kjeskshus 1977/96). Den mänskliga populationen ökade i rask takt. Från att Afrika i början av 1900-talet haft en befolkning på 100 miljoner har den ökat till dagens 500 miljoner(Duffy Et al. 2008). En sådan ökning innebar exploatering av nya landområden, områden som elefanterna bland annat tidigare nyttjat. Även om elefanterna inte längre var lika många hade deras tillgång på mark minskat drastiskt. Ett exempel från Uganda är att det mellan 1929 och 1959 skedde en rejäl omvandling, då elefanternas habitat hade minskat från 70% till endast 17%(Meredith 2001).

4.1.4 Elefanten i ekosystemet

Elefanten har en stor påverkan på sin ekologiska omgivning. Det är världens största landlevande djur och behöver föda därefter. Elefanten är växtätare och förtär träd, buskar, gräs och frukter i stora mängder. Det stora djuret kan fälla träd utan problem och kan på så sätt omvandla miljön den lever i avsevärt. Elefanter är en viktig nyckelart då den kan omvandla skogslandskap till savann. Detta gynnar många av gräsäternas som lever på savannen. Elefanten är till stor gynnsamhet för vissa arter gällande både flora och fauna, men den är även ett hot mot andra arter. Ett stort antal elefanter i ett område kan till och med innebära att den biologiska mångfalden sjunker. Detta är ett svårt dilemma. Ska man skydda elefanter eller biologisk mångfald?

Människan har en naturlig vilja att skydda djur som liknar oss (Woodroffe Et al. 2008). Detta kan bli ett problem för förvaltarna av skyddade områden då biologisk mångfald ofta är målet för bevarandet av platsen. Vad ska de göra om elefanterna blir för många?(Duffy Et al. 2008). Elefanter har inte många naturliga fiender, lejon kan ta några fåtal elefantungar, sedan är människan det största hotet för populationerna. När människan väljer att skydda elefanterna istället för att jaga dem ökar självfallet antalet elefanter.

4.1.5 Människans förhållande till elefanten genom tiderna

För människan har elefanten varit ett användbart djur på många sätt, men framförallt är det elfenben som har engagerat människan. Förutom jägare och handelsmän så har även hantverkare blivit sysselsatta. En mängd olika föremål har tillverkats genom tiderna, allt från kammar, hårnålar, smycken till pianotangenter och biljardbollar. Men det är inte bara elfenben som har lockat till jakt på elefanter. För många européer och amerikaner har det varit en hobbyverksamhet att resa till Afrika för att jaga storvilt. Från 1800-talet fram till 1900-talets första hälft anordnades det jaktsafaris för den vita överklassen. En känd person som var mycket intresserad av den sortens verksamhet var den amerikanska presidenten Theodore Roosevelt. Han sköt tillsammans med sin son Kermit över 500 hundra djur varav 11 av dem var elefanter (Meredith 2001).

Människan har också fångat levande elefanter för att ha som tamdjur. Sedan årtusenden har människor haft tama elefanter, det har varit en viktig statussymbol som brukats av överheten. Elefanten har även varit till stor nytta i krigsföring, ett känt men misslyckat exempel är Hannibal med sina 37st nordafrikanska krigselefanter, en vandring 221 F.K. över alperna som slutade med att elefanterna frös ihjäl.

I modernare tider har elefanter haft en betydande roll på både zoo och cirkusar runtom i världen. Djuret har tränats, ofta under hårda förhållanden, till att lära sig storartade konster för att underhålla människan. Elefanten har en hög intelligens och empatiförmåga. Människan har därför även visat en stor vördnad inför djuret. Elefanten symboliserar styrka och visdom, medverkar i religiösa ceremonier och avbildas som beskyddare åt gudarna (Meredith 2001). Under 1900-talet börjar människans syn på elefanten att ändras allt mer. Att människan gått hårt åt elefanten visar sig genom att det på flera platser i Afrika finns så pass få djur kvar att de är nära att utrotas från områdena. Biologer och forskare börjar i och med det få upp ögonen för vad som håller på att ske. Från att den afrikanska vildmarken härskats av trofé- och elfenbensjägare börjar de kring mitten av 1900-talet ersättas av energiska forskare och vetenskapsmän.

4.1.6. Förbud mot handel av elfenben

Allt fler forskare började slå larm om det dåliga tillståndet av elefantpopulationer. Omvärlden fick därmed upp ögonen för problemet och år 1976 tog CITES (the Convention on International Trade in Endangered Species of Fauna and Flora) beslutet att elefanten ska stå med på listan Appendix II, vilket betyder att handeln fick restriktioner. Det kom tyvärr inte att förhindra jakten, utan den fortsatte istället illegalt (Meredith 2001). Den nya lagen fungerade inte och antalet elefanter fortsatte att sjunka. Framtiden för de kvarstående populationerna såg inte ljus ut. Om jakten fortsatte på samma sätt skulle snart elefanterna i stora delar av Afrika vara utrotade. Endast ett fåtal länder i södra Afrika hade stabila populationer, såsom Zimbabwe, Zambia, Botswana och Sydafrika. Där jakten pågick började de stora handjuren att ta slut, eftersom deras stora elfenben var mest eftertraktade. Istället började hondjuren stå i jägarens sikte. Det innebar att populationerna minskade i allt snabbare takt. En skjuten hona innebar ofta förlusten även av hennes unge. 1979 motsvarade ett ton elfenben ca 54 döda elefanter, 1987 var siffran uppe på minst 113 elefanter för samma mängd elfenben.

Det var framförallt från Asien som efterfrågan var som störst. Hong Kong och Japan tillsammans stod för hela 75% av upphandlingen av elfenben. Europa stod för 18% och Amerika för 16%. Det pågick intensiva diskussioner på hög nivå om ett förbud mot handel skulle införas eller inte. Eftersom både Sydafrika och Zimbabwe hade tillgång på elfenben genom att bedriva ett uthålligt förvaltande av elefantpopulationerna ville de inte se något förbud. Men år 1989 var förhållandena så pass dåliga i resterande Afrika att CITES listade elefanten på Appendix I och ett förbud mot handel av elfenben infördes. Biologen Cynthia Moss som studerat elefanter i Kenya blev ett viktigt ansikte utåt. Hon var en av de mest drivande till att förbudet skulle införas. Media fick ett stort intresse för frågan och med det började en attitydförändring gentemot elfenbensprodukter (Meredith 2001).

4.1.7 Naturreservatens historia

Året 1929 kom människor på landsbygden att bli bortförda från sina hem, de tvångsförflyttades till att leva utanför de nyskapta gränserna. Ingen kompensation eller ersättning gavs till de människor som förlorat sin egendom. Allt vad skogen kunde ge togs ifrån dem såsom jakt, fiske och tillgång på ved. Det var på det viset det gick till när Thuma F.R. en gång i tiden bildades berättade hövdingarna från byarna kring reservatet. På liknande sätt gick det till i resten av Afrika. Det var under den tid då Afrikas länder styrdes av kolonialmakter.

Nationalparker och naturreservat bildades på begäran av de koloniala regimerna (Adams, McShane 1991). Trenden att skapa skyddade naturområden kom från Nordamerika och Europa där parker på flera ställen inrättats (Johansson 2008). Det första var Yellowstone i USA 1872 (Nationalencyklopedin). 1895 bildades den första nationalparken i Afrika, denna låg i Sydafrika. Året efter hade man även i Kenya påbörjat införande av nationalparker. På det viset fortsatte utvecklingen även i andra afrikanska länder (Agnes Kiss 1990).

Grundandet av naturreservat och nationalparker i Afrika hade oftast ett annat syfte än bevarande. Parkerna kom att ge den vita makteliten ensamrätten på jaktmarker. För att få jaga innanför gränserna krävdes det jaktlicens, vilket afrikanerna inte var berättigade till att få, dessutom förbjöds afrikanernas traditionella jaktmetoder (Adams, McShane 1991 Kjekshus 1977/96). I och med kolonialismen förändrades livet för afrikanerna avsevärt. Inte nog med att de fick stå ut med tvångsförflyttning och gå miste om jaktmarker, så fick de inte heller ta del av den ekonomiska vinst som européerna gjorde av sina nationalparker och naturreservat. Det gjorde att lokalbefolkningens missnöje växte gentemot den vita övermakten och parkförvaltarna (Adams, Mc Shane 1992).

Under andra hälften av 1900-talet började västerländska biologer och forskare få upp ögonen för vad som höll på att hända i nationalparkerna och naturreservaten i Afrika. Den intensiva jakt som pågick gjorde att elefanter och andra djur blev utrotningshotade på flera platser (Meredith 2001). Från att ha varit en lekpark för västerländska jägare under 1800-talet fram till tidigt 1900-tal förändrades det till att bli en plats som västerländska naturvetare kom att kontrollera, vilket i sin tur ledde till att Afrikas djurliv blev till intresse för turisterna.

Lusten att vilja bevara har bidragit till att flera organisationer startats i syfte att bibehålla den biologiska mångfalden och skydda hotade arter från utrotning (Wylie 2008). Exempel på sådana organisationer är Svenska Naturskyddsföreningen, WWF (Världsnaturfonden) och WAG. Men vem äger rätten till att bestämma över arters existens? Flera NGO's (non governmental organisation) och miljövårdare anser att naturlivet och dess arter är en världsresurs som ska förvaltas av en global institution. För afrikanska regimer har det känts frustrerande att väst har lagt sig i hur de borde förvalta sina naturtillgångar, (Duffy Et al. 2008). Extra jobbigt har det varit för dem som varit involverade i elfenbenshandeln och inte haft något intresse av bevarande (Wylie 2008). Men flera stater har också insett värdet i att värna om vildmarken och dess djurliv. Turister har vallfärdat till Afrika för att få se det enastående djurliv som där finns, vilket har blivit till en viktig inkomst för länder i Afrika framförallt i södra och östra delarna (Woodroffe Et al. 2005). Detta har bidragit till att elefantpopulationerna har börjat återhämta sig från 1970- och 80-talets intensiva tjuvjakt men med det har även konflikter med lokalbefolkning ökat (Wylie 2008).

För de vilda djuren finns det inga gränser mellan vildmark och kultiverat land. De innebär att de tar sig ut från de skyddade områdena och kan orsaka stora problem för männi-

skan. Likaväl orsakar lokalbefolkningen stor åverkan på de skyddade områdena i form av olovlig jakt och skogsavverkning (Johansson 2008). Problematiken har bidragit till att förvaltarna av de skyddade områdena inte längre kan blunda för lokalbefolkningens existens. Under 1980-talet började en ny strategi att växa fram gällande bevarande av flora och fauna. Den gamla idén om att naturreservat och nationalparker skulle vara ett område skyddat från mänsklig påverkan kom att visa sig ha sina svårigheter. Lokalbefolkning har som tidigare nämnts blivit exkluderade från de skyddade områdena och på så vis gått miste om marker de tidigare brukat (Johansson 2008). Det är framförallt fattigdomen som driver människor in i naturreservat och nationalparker för att hämta förnödenheter, vilket i sin tur leder till destruktions, ett utspritt problem i världen (Gray, Moseley 2005 från Fanell 2008: 124).

Att exkludera lokalbefolkning från förvaltande har inte varit effektivt. År 1979 startades det första projektet där lokalbefolkningen fick vara delaktig i förvaltandet. Det kallades för *the man and the biosphere programme* vilket belyste det sociala, de ekonomiska och ekologiska delarna av bevarande av biologisk mångfald. Det mest kända projektet i Afrika är CAMPFIRE (Communal Areas Management Programme for Indigenous Resources) som hade sin början i Zimbabwe. Organisationen lärde bland annat ut tekniker för hur lokalbefolkningen kunde skydda sig mot vilda djurs intrång (Wylie 2008). Men under 1990-talet minskade CAMPFIRE sitt inflytande på grund av en bristfällig modell (Duffy Et al. 2008).

Under 1980-talet ansågs lokalbefolkningen alltmer vara en viktig aktör inom förvaltning av skyddade områden. 1982 på Bali hölls konferensen *The World Congress on National Parks and protected Areas* där de nya förvaltningsstrategierna diskuterades. Detta resulterade i att flera program startades med fokus på bevarande och utveckling i samverkan, men detta framförallt i utvecklingsländer. The World Conservation Union (IUCN) kom att definiera begreppet skyddade områden på följande vis:

An area of land and/or sea especially dedicated to the protection and maintenance of biological diversity, and of natural and associated cultural resources, and managed through legal or other effective means (Johansson 2008: 5). Det visas här en hänsyn till det kringliggande mänskliga livet. Det var även under denna era som begreppet *lokal förvaltning* myntades, översatt från engelskans *community-based conservation*. Syftet med lokal förvaltning är att lokalbefolkning ska vara delaktig i beslutsfattande gällande naturresurser (Johansson 2008: 103).

Det bästa sättet att skydda elefanter från olaglig jakt är genom skyddade områden som förvaltas väl. Problemet är bara det att det lever fler elefanter utanför gränserna än det gör innanför. Elefanter lever över stora ytor och vandrar ofta milstals i jakt på föda och vatten (Adams McShane 1992).

4.2 Konflikten i Thuma Forest Reserv

I det första avsnittet har jag redogjort för människans och elefantens gemensamma historia för att få en bakgrund till dagens problematik. Jag kommer i detta avsnitt att blicka närmre på dagens konflikt mellan elefant och människa.

4.2.1. Elefantens jakt på människans grödor

Det största problemet med elefanterna i Thuma F.R. är att de tar sig ut från reservatet. Elefanter kan orsaka förödande problem för människor när de tar sig in i de kultiverade landområdena (Johansson 2008).

I tidningen the Nations 8 april 2011 skrevs det om hur Thumas elefanter hade tagit sig ut från reservatet till det näraliggande området Kambwiri. I deras framfart hade de förstört fyra hektar mark som lokalbefolkningen odlar grödor på, varpå 28 familjer blev drabbade. Hövdingen i byn Ndola gjorde ett uttalande till tidningen.

The families have lost both food and cash crops and it is likely that they will experience hunger, it is important that they are given immediate assistance (The Nations 2011).

När elefanter söker sig till människans jordbruksmarker i jakt på föda kan det ge förödande konsekvenser. I Malawi är 80 % av befolkningen småjordbrukare där familjerna producerar sin egen föda (Tsutomu Takane 2006). När elefanter invaderar lokalbefolkningens odlade marker kan stora mängder av skörden gå förlorad, vilket kan bli till en stor förlust för de människor som livnär sig på jordbruk (Woodroffe Et al. 2008). Inte nog med att deras inkomst kan halveras, en förlorad skörd kan också innebära svält vilket framgår i tidningsartikeln. Representanterna från lokalbefolkningen i området kring Thuma F.R. upplevde även att svälten blev ett problem om elefanterna förstört skörden. Ordförande i CBO ser att problemen med hunger är ett av de allvarligaste de har i området. Till skillnad från andra skadedjur är konsekvenserna av elefanternas intrång mycket stora (Woodroffe Et al. 2008). Förutom att skörd går förlorad kan de förstöra mycket med sitt härjande. Byggnader trampas sönder, vattenreservoarer förstörs och människor kan till och med bli dödade. Detta förhindrar befolkningen från att leva sitt vardagliga liv, det är för farligt att låta barnen gå till skolan eller att ens ta sig ut till brunnen för att hämta vatten (Duffy Et al. 2008). Enligt ordförande för CBO har i byn Mphizi, som gränsar till reservatet, under en treårs period sex människor dödats av elefanter. Människor som lever sida vid sida med elefanter måste anpassa hela sin livstillvaro efter det. Att förlora sin skörd till elefanter vill ingen vara med om. Därför går människor ut nattetid för att vakta sina odlingar från elefanter. Att göra det ökar risken till att få malaria, (Woodroffe Et al. 2008) vilket utan medicin kan vara en dödlig sjukdom (Green, Hillbom 2010). Att leva under sådana förhållanden blir till en frustration för lokalbefolkningen. Den 15 april 2011 skrevs en insändare i tidningen The Nation där det ifrågasattes ifall djur har fler rättigheter än människor. I insändaren framgår det att det finns ett missnöje hos lokalbefolkningen när de känner att elefanter har ett större värde än människorna. Det är nämligen förbjudet att döda elefanter även om de är ett hot mot människoliv. I artikeln framgår det dessutom att det finns en besvikelse gentemot förvaltarna av parken och staten eftersom de inte är bättre på att ge människorna i byarna skydd mot elefanterna (The Nations 2011).

4.2.2 Överdrift av problemet?

Inom organisationen WAG finns det en attityd om att lokalbefolkningen överdriver problemet med elefanterna. Lokalbefolkningen får det att låta som att elefanterna förstör mer än vad de verkligen gör menar intervjupersoner från WAG. Organisationen menar att problemet med förstörelse av grödor är större hos andra djur som skogssvin (*pota-mochoeros*) och babianer (*Papio cynocephalus*). Om lokalbefolkningen överdriver pro-

blemet eller inte är svårt att säga, här har vi två olika parter som ser på problemet från olika perspektiv.

Enligt författaren Woodroffe (2008) är båda uppfattningarna sanna. Det vill säga att på en lokal nivå upplevs elefanter som ett mycket värre skadedjur än andra, därför att när de väl kommer utgör de mycket större skada och förstörelse på den lokala platsen. Eftersom elefanter dessutom är mycket farliga förhindrar de människor från att leva sitt vardagliga liv. Men mängden grödor de förstör är totalt sett inte mycket om man jämför med andra skadedjur. Precis som WAG menar utgör andra djur såsom babianer, skogssvin, gnagare fåglar och insekter en större skada generellt sett än vad elefanter gör.

4.2.3 Ersättning för förlorad skörd

I Sverige anser vi att det är en självklarhet att en lantbrukare ska få ersättning om exempelvis en varg har rivit hans boskap men i Malawi och flera andra platser i Afrika är inte verkligheten på det viset. I Malawi betalas det inte ut någon ersättning om elefanter har förstört en skörd. Det har under en tid delats ut ersättning till jordbrukare kring Thuma F.R. men det kom bara att öka problemet. Människor kom att närma sig reservatet med sina odlingar för att locka till sig elefanterna i hopp om att få skörden förstörd och sedan få ersättning för den menar WAG. Enligt Nelson (2003) är ersättning en metod utan framgång eftersom det inte tar itu med grundproblemet. Det ökade istället både korruption och falska och uppblåsta påståenden om skador.

4.2.4 Hotet mot Thumas elefanter

Idag lever det ca 200 elefanter i Thuma F.R. Men även om de lever inom ett skyddat område är det inte ovanligt att de blir skjutna av tjuvjägare, vilket även är det största hotet mot elefantpopulationen. Parkvakterna berättade i intervjuer om sina erfarenheter. När parkvakterna gör sina patrulleringar händer det att de hittar kroppsrester från döda elefanter. Beroende på hur kadavret ser ut kan de bedöma vilken typ av jägare som har varit framme. En elefantkropp med ett avhugget huvud innebär att det är elfenbensjägare som dödat djuret. Trots förbudet av elfenbenshandel pågår tjuvjakten än idag och är dessutom den vanligaste orsaken till att elefanter dödas i Thuma F.R. Men det händer även att parkvakterna hittar kroppar där allt kött skurits bort och endast skelettet är kvar. Vid en sådan åsyn vet parkvakterna att djuret dödats för köttets skull. För den fattiga lokalbefolkningen är en elefant ett värdefullt byte. Det mättar många magar och är dessutom en viktig källa till protein. Företeelsen är inte heller ovanlig i resten av Afrika, utan sker ofta på platser där människor lever nära skyddade områden vilket bekräftas av Duffy (2008).

Parkvakterna berättade även att ett annat hot mot elefanten är om de tar sig utanför reservatets gränser, eftersom där inte finns parkvakter som övervakar området och risken för att elefanter blir skjutna ökar. När parkvakterna är ute och patrullerar har de ögonen öppna för om de kan hitta snaror. Snarorna lägger lokalbefolkningen ut som fällor för att fånga småvilt. Djuren fastnar i snarorna som skär in i benen, ju mer djuren försöker att ta sig loss desto mer trasslar de in sig och till slut avlider de av sina djupa sår. Det händer att elefanter också fastnar i snarorna och därmed går samma öde tillmötes.

Bild 4 Parkvaktare patrullerar i Thuma F.R.

4.2.5 Hur löses konflikten?

Det finns ingen universal lösning på hur konflikten mellan elefant och människa ska lösas men det finns ett antal olika åtgärder som kan användas för att minska problemet (Hoare 2000: 35). De olika metoder som finns har både för och nackdelar.

4.2.5.1 Stängsel

I intervju med medlemmar från WAG berättar de att en av de stora satsningarna som WAG gör är att bygga elektriskt stängsel kring reservatet. Stängslet förhindrar elefanterna att ta sig ut ur reservatet och in på lokalbefolkningens marker. Ett elstängsel anses vara den bästa lösningen för att förhindra konflikten mellan elefant och människa. Men det är inte den optimala lösningen eftersom det händer att elefanter kliver rätt igenom stängslen eller som de gör i Thuma vandrar längs med stängslet tills det tar slut och de kan gå runt stängslet (Nelson Et al. 2003). I Thuma har det dessutom hänt att lokalbefolkningen själv har plockat ner stängslet som ska skydda dem mot elefanter för att använda tråden till att göra snaror som de använder när de jagar. Det problemet är inte unikt bara för Thuma F.R. utan förekommer även på fler ställen där elstängsel används (Woodroffe Et al. 2008).

En av medlemmarna i WAG berättade att det finns en annan metod som skulle kunna vara effektivare än elstängsel. Det innebär att gräva vallgravar runt reservatet. Men metoden anses vara omodern och används därför inte. Enligt Nelson (2003) har metoden inte använts mycket i Afrika utan är mer förekommande i Asien där den delvis har varit effektiv. Problemen har varit att vattenströmmar och jorderosion har förstört vallgravarna. Det

har även i Kenya gjorts försök men det visade sig att elefanterna täppte igen diken med jord och sedan vandrade över.

Det stängsel som finns i Thuma F.R. idag täcker långt ifrån hela reservatet. Viljan att bygga ett längre stängsel finns men det förhindras av WAGs begränsade ekonomi.

4.2.5.2 Metoder för att skydda sig mot elefanter

En viktig del av arbetet som WAG utför är kontakter med lokalbefolkningen. Detta står inskrivet i WAG:s målbeskrivning som lyder följande: *Att skydda reservatets flora och fauna, och att restaurera den ekologiska balansen i samarbete med de kringliggande samhällena (Albert C. Shenk 2007 3).* Det bästa sättet att få ett reservat att fungera är att göra omgivningen nöjd (ecotourism 122), vilket WAG försöker eftersträva med hjälp av olika metoder. De aktörer som WAG framförallt arbetar med är CBO (community based organisation) och skolan i Mphizi som bedriver Wildlife Club. WAG:s samarbete med skolan var relativt nytt och under besöket i Malawi i april månad 2011 hade samarbetet pågått i endast tre månader. Syftet med klubben är att barnen ska lära sig om och få en förståelse för djur och natur. Kunskapen barnen får bär de med sig i livet och sprider förhoppningsvis till familj och släkt menade rektorn på skolan.

Ordförande för CBO berättade om sitt samarbete med WAG och de projekt som bedrivs. Två av projekten har direkt syfte att minska problemen med elefanterna i området. Det ena projektet går ut på att odla chilifrukter. Om elefanterna i sin jakt på föda äter en chilifrukt lämnar de området i hopp om att hitta något som är mer aptitligt. Det andra projektet de bedriver är att lära lokalbefolkningen att hålla bikupor. Eftersom elefanter är väldigt rädda för bin och dessutom hör deras surrande på väldigt långt avstånd låter de bli att närma sig platsen.

I byn Mphizi som är beläget precis där det nuvarande stängslet kring Thuma tar slut är det vanligt att elefanterna tar sig ut. Under mars månad 2011 hade elefanterna varit i byn två gånger berättade hövdingen i Mphizi. Parkvakterna hjälper då till med att föra tillbaka elefanterna som har tagit sig ut ur reservatet. Under regnperioden när gräset är högt (över två meter) är det svårt att få syn på elefanterna och uppdraget att föra elefanterna tillbaka till reservatet är då alldeles för farligt för parkvakterna eftersom de inte har tillgång till vapen de kan skydda sig med. Det WAG gör i det fallet är att kalla in specialstyrkor från Lilongwe. Kostnaden för utryckningen får WAG stå för berättade parkvakterna.

4.2.6 Thuma F.R ett exempel på gott förvaltande

Det mest effektiva sättet att skydda elefanter på är genom ett gott förvaltande (Adams, McShane 1992). Enligt WAG:s egen hemsida är Thuma F.R det bäst skötta reservatet i hela Malawi. Men så har fallit inte alltid varit. I parkvakternas egna berättelser om hur förvaltandet har sett ut har WAG haft mörkare dagar. Det har bland annat tidigare varit fältansvariga som inte har haft någon ordning på organisationen. Parkvakternas minnen kan berätta om hur ett inte fungerande förvaltande av ett reservat kan se ut. De berättade att det tidigare fanns så pass mycket tjuvskytta i Thuma F.R. att de dagligen kunde höra smällarna från deras gevär. Det fanns helt enkelt ingen ordning i det arbete som utfördes.

Men tiderna förändrades och sedan några år tillbaka har WAG fått en ny fältansvarig, en kvinna med stort engagemang för sitt arbete. En av de viktigaste saker som hon kom

att förändra när hon kom till platsen var de dagliga patrulleringarna som parkvakterna utför. De har i och med det tagit fast flera illegala jägare och blotta vetskapen om att parkvakterna befinner sig i skogen bidrar till att människor inte vågar utföra illegala handlingar i området i lika hög grad. WAG:s arbete går nu så pass bra att de bland annat har fått undervisa parkvakterna i Malawis största nationalpark Liwonde.

4.2.7 Ekonomi

Arbetet med att lösa konflikten i området kring Thuma F.R. kostar pengar. Alla som är anställda åt WAG skall avlönas. Byggnation av stängsel ska betalas samt bikupor, chili-odling och projekt som bedrivs med skolan. Det krävs att WAG får en inkomst till sin organisation för att kunna täcka de utgifter som de har. En stor del av WAG:s ekonomiska tillgångar kommer från sponsorer, men den fältansvariga menar att det är väldigt svårt att hitta givare till organisationen. För att bli mer oberoende av sponsorer bedriver WAG en verksamhet där de tar emot besökare och volontärarbetare som betalar för sin vistelse i Thuma F.R. vilket har blivit till en viktig inkomstkälla för WAG. Det finns en vilja att utöka denna turistverksamhet för att få en större inkomst till organisationen.

Att använda sig av turism som en del av lösningen av konflikten mellan människa och elefant är inte ovanligt. Vanligtvis är det parkägaren, det vill säga staten eller privat ägare, som gör ekonomisk vinning av turisternas besök. Men det är de fattiga människorna som lever utanför parker och reservat som får lida av de vilda djurens förödelse. Men om lokalbefolkningen får vara delaktig i arbetet och ta del av vinsten kan konflikten komma att minska. Detta har gjort att alltför park- och reservatförvaltare inkluderar lokalbefolkningen i sitt arbete. Huruvida denna verksamhet fungerar eller ej finns det ännu inte några omfattande studier om (Woodroffe et.al 2008). Det arbete som WAG bedriver med lokalbefolkningen är ännu inte vidare utbrett, men tanken är att de ska vara mer involverade i verksamheten. Detta hoppas man ska leda till en acceptans mellan de olika parterna (Albert C Shenk 2007).

4.2.8 När elefanterna är för många?

En medlem i WAG berättade att för elefanterna i Thuma F.R. är antalet elefanter ännu inte något problem. Det lever idag 200 elefanter där och reservatet har kapacitet att hålla det dubbla antalet. Vad de ska göra om elefanterna en dag blir för många är något de ännu inte reflekterat över. Men om planerna går som de ska med bevarandet av elefanterna i Thuma F.R. kommer maxantalet av 400 elefanter snart att vara uppnått. Men det förutsätter givetvis att den illegala jakten helt försvinner i området. Det är inte möjligt att WAG en dag ansvarar för ett reservat där det finns fler elefanter än vad området har kapacitet för, det vill säga när den biologiska mångfalden får ge vika för elefantpopulationen. Vilket skulle bryta mot WAG:s mål för reservatet, där det är den biologiska mångfalden som värnas högst.

I södra Afrika, bland annat Botswana, Zimbabwe och Sydafrika, har det länge funnits ett gott förvaltande över elefanter. Det har inneburit att elefantpopulationerna har vuxit sig starka och dessutom i så pass hög grad att antalet elefanter har blivit till ett problem

för människor och den biologiska mångfalden. Människan har på olika sätt försökt att hålla elefantpopulationerna nere. Men det har inte varit enkelt. De metoder som har använts har visat sig ha stora konsekvenser gällande elefanter välfärd. Det människan framförallt har använt sig utav är utgallring genom att skjuta elefanter eller förflyttning av djuren. Ingen av dessa alternativ har varit smärtfri. Ibland annat Sydafrika visade det sig att elefanter fick allvarliga psykologiska skador när de sett sina familjemedlemmar dödas. Det uppmärksammades ett märkligt beteende hos vissa elefanter som börjat med att brutalt döda noshörningar. Det visade sig att dessa elefanter när de var små varit med om att de äldre i flocken skjutits på grund av utgallring. De unga elefanterna placerades ut och fick klara sig själva. För elefanter som sörjer sina döda var detta en traumatisk upplevelse. De unga elefanterna förlorade även sin uppfostran från de äldre elefanterna. De visste inte hur elefanter ska bete sig. Vilsenheten blev orsaken till deras märkliga beteende gentemot noshörningarna. Men människan lär av sina misstag och utgallring sker inte längre på detta sätt. Om elefantpopulationen är för stor väljer människan istället att döda hela flocken. Det som dock kan vara riskabelt med det är att alla elefanter inte är samlade när avlivandet ska ske och att djur får leva ensamma kvar med sorgen över att ha förlorat hela sin familj. Samma problematik finns gällande förflyttning av djur. Det är svårt att veta om flocken är samlad när förflyttning ska ske. Att flytta djur känns ändå humanare eftersom man slipper dödandet. Men det alternativet fungerar bara så länge som det finns platser som har kapacitet att ta emot fler elefanter. En positiv effekt av förflyttning är att det ger en genetisk spridning i elefantpopulationen.

Det finns ytterligare ett sätt att hålla elefantpopulationen i schack och det är genom att använda preventivmedel eller sterilisera djuren. Det har visat sig vara rätt framgångsrikt men även dessa metoder har sina konsekvenser. En hona som är behandlad med hormoner utsöndrar östrogen vilket ger falskt alarm till elefanttjurarna att det är dags för parning. Det innebär att hondjuren kan få stora problem med hanar som vill betäcka dem. Att hålla elefantpopulationen nere är inte enkelt men det är ett faktum som förvaltare över skyddade områden ställs inför idag och fler kommer att ställas inför i framtiden där WAG antagligen kommer att vara en utav dem. Att utföra arbetet av utgallring, förflyttning och att ge elefanter preventivmedel är självfallet en kostsam aktivitet vilket förvaltarna kommer att stå för (Duffy Et al. 2008). Detta gäller även WAG vilket kan komma att bli ett problem eftersom deras ekonomi är knapp.

5. Diskussion

Konflikten mellan elefant och människa är ett mångfacetterat problem. Men eftersom elefanter är djur och inte kan tala för sig själva handlar konflikten i huvudsakligen om människans olika intressen. Det som idag pågår i Thuma F.R. och dess omgivning berättar mycket om människans förhållande till sin livsmiljö. Här hanteras problem såsom tjuvjakt, förstörelse av skördar och svårigheterna med begränsningar i det dagliga livet för befolkningen, samtidigt som människor kämpar för bevarande av den biologiska mångfalden. Vad betyder egentligen elefanten för oss människor? Elefantens öde ligger i människans händer. Det är människorna som avgör om det ska finnas elefanter eller inte på jorden. Syftet med uppsatsen var att få en djupare förståelse för konflikten mellan elefant och människa vilket jag känner att jag har fått.

Om människorna bestämmer sig för att elefanter ska få existera kommer det att vara på människans villkor. Det är människan som i slutändan måste fatta beslutet var elefanterna ska få leva och existera och även hur stort antalet får vara. Det är stora frågor och svåra beslut som människan har ställts inför. I Thuma F.R. har förvaltarna beslutat att det är den biologiska mångfalden som ska värnas. Det innebär att reservatet har kapacitet för 400 elefanter innan det börjar tära för mycket på andra arters existens. Då är inte människan inkluderad, vilket kan anses problematiskt eftersom det redan i dagsläget är en, enligt befolkningen, mycket tärande situation med nuvarande 200 elefanter.

Elefanten är ett djur som är hotat i reservatet eftersom det pågår tjuvjakt. Utan WAG:s arbete hade det kanske inte funnits så många elefanter kvar i reservatet. Men bevarandearbetet är inte enkelt, speciellt inte när elefanterna tar sig ut ur reservatet och förstör livet för människorna som lever i kringliggande byar.

Den knappa ekonomi som WAG har gör det svårt att bedriva arbetet framåt och förebygga att olyckor sker. Med ekonomiska resurser skulle WAG exempelvis kunna bygga staket eller ge parkvakterna bättre förutsättningar till att hålla elefanterna innanför gränserna genom tillgång till vapen. Lyckas WAG med sitt arbete kommer de, som tidigare nämnts, att stå inför nya utmaningar. På flera andra ställen i Afrika jobbar många parkägare med att se till att elefantpopulationerna inte växer sig för stora. Människan kommer inte ifrån ansvaret och makten.

Slutsatsen av den här uppsatsen är att elefantens framtid ligger i människans händer och är beroende av människans moraliska värderingar och ekonomiska förutsättningar.

Elefanter och människor på Afrikas kontinent - kandidatarbete i
Landsbygdutveckling
Ethel Svennersten

6. Källor

Litteratur

- Bidwell Posy, Nelson Alastair, Sillero- Zubiri Claudio 2003 *A review of human – elephant conflict management strategies* Wildlife Conservation Research Unit, Oxford University
- Duffy Rosaleen, Christen Catherine, Wemmer Christen 2008: *Elephant and Ethics- Toward a Morality of coexistence*. Baltimore Maryland: The Johns Hopkins University Press
- Fanell David 2008: *ecotourism – third edition*. Padstow, Cornwall: TJ International Ltd
- Kaijser Lars, Öhlander Magnus 1999: *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur
- Kiss Agnes, editor 1990 *Living with wildlife- Wildlife Resource Management with participation in Africa* The World Bank Washington, DC
- Kjekshus Helge 1977: *Ecology control and economic development in East African history - third edition* University of California press
- Scout Handbook March 2008, Wildlife Action Group P.O. Box 322, Salima Malawi
- Stock Robert. 2004. *Africa South of the Sahara- A geographical interpretation*. The Guilford Press New York London
- Svensson, Jan., Teorell, Torsten 2007: *Att fråga och att svara- samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber AB
- Tsutomu Takane 2006 *Current Issues of Rural Development in Malawi* Institute of Developing Economies Chiba Japan
- Van den Breemer J.P.M., Drivjer C.A., Venema L.B. 1995: *Local resource Management in Africa*. Chichester, England: John Wiley & Sons Ltd
- Woodroffe Rosie, Thirdgood Simon, Rabinowitz Alan 2005: *People and Wildlife*. New York: Cambridge University Press.
- Wylie Dan 2008: *Elephant*. London: Reaktion Books LTD

Tidningsartiklar

Mala. 2011-04-08. THE NATION

Elektroniska dokument

elfenben. <http://www.ne.se/lang/elfenben>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-07-04.

klippgrävlingar. <http://www.ne.se/lang/klippgrävlingar>, Nationalencyklopedin, hämtad 2012-05-20.

Lucy. <http://www.ne.se/lucy>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-06-15.

människan. <http://www.ne.se/människan>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-06-15.

Yellowstone National Park. <http://www.ne.se/lang/yellowstone-national-park>, Nationalencyklopedin, hämtad 2012-05-25.

<http://www.wag-malawi.org/nav/projects/thuma.html> hämtad 2011-08-11

Elefanter och människor på Afrikas kontinent - kandidatarbete
i Landsbygdutveckling
Ethel Svennersten